

Savanska.

(Zložil Josip Stritar.)

Sedaj pa z bogom učenost,
In knjige na polico!
Vživati blaženo mladost,
Imamo zdaj pravico;
Pošteno smo trudili se,
Učili in potili se —
Zdaj hočemo živeti,
Svoj zlati čas imeti.

Zelenja žejno je okó,
Nebá modrine žejno;
Kako je to domá lepó,
Ljubó in blagodejno!
Kjer zdrave sape pihajo,
Krepkeje prsi dihajo;
Oj zdrava zemlja naša,
Očesu sladka paša!

Savanu zvest je brat Saván,
Vsi smo narodu zvesti;
Če pride kdaj mu sile dan,
Vsak bó na svojem mesti.
Kjer se Savani zbiramo,
Gradimo, ne podiramo,
Teptamo gada z nogo,
Slovanski greh — neslogo!

Oj šumi, šumi, Sava tí,
Slovenska bistra reka;
Slovenska reka prava tí
Do zadnjega boš veka!
Tvoj šum doni, razlega se,
Z njim strinja naj prisega se:
Teló in dušo zdravo
Narodu v prid in slavo!

Stankov roman.

(Spisal Fran Ribič.)

(Dalje.)

III.

Slika je vrlo napredovala. Stanko je bil spreten, nadarjen umetnik, ki je hitro in smelo načrtal glavne poteze ter se lotil potem z navdušenjem detaila, no to tem bolj, ker se mu je snov in model slike čez mero omilil. Z nekim ognjem, katerega je začutil prvikrat pri delu, in z neutrudljivo vztrajnostjo, katere mu ni mogla skaliti nobena stvar — niti najzapeljivejša vabila prijateljev, čepel je skoro od jutra do večera pred svojim slikarskim stojalom in v lastno zadovoljnost vstvarjal na svojem umotvoru posameznosti, ki so bile uprav klasiške. Nakrat je odložil vse svoje slabe razvade; iz lahkomišelnika in potratnika je postal čez noč resen mož.

Pa saj se temu ni čuditi! — K nadarjenosti in spretnosti pridružil se je še čudoviti upliv gospe ‚Lede‘, ki ga je vzpodbujala in istinito elektrizovala.

Gospa je prihajala navadno popoldne po tretji uri oblečena v najpriprostejše krilo in z najtemnejšim pajčolanom preko lic.

Stanko, ki je dopoldne spopolnjeval glavno podobo ali pa izvrševal slikino ozadje, zeleno ruševino z malim grmičevjem ob bregu reke, pričakoval je vsikdar uprav nestrpno ure njenega prihoda, katerega se je v nekaj tednih takó privadil, da se mu je zdelo nemogoče, da bi njeni obiski kdaj izostali.

Ko je prihitela prvikrat v zračne višine Stankovega atelierja, bila je vsekako vrlo iznenadena. Obširna soba, katere stene so kazale raznovrstne maroge barv in v kateri je tičalo nekaj žeblicev za obleko, je bila skoro prazna; — velika, široka in s črnim usnjem pokrita zofa, obširen lesen naslanjač, jedna velika in jedna mala mapa tam za železno pečico, stojalo, ki se je dalo povečati in zmanjšati, trinožen stol iz sladkorjevega trsa in močnega ruskega platna, mal kovčeg s tremi paletami, množica lončkov in steklenic ter nebroj čopičev, — to je bila vsa oprava. Luč je prihajala v njo skozi dvoje okenj in o potrebi tudi skozi odprtino v stropu, katero je poleg debelega stekla zastirala navadno še črna rjuha. Dimniki, mali veliki, črni in pobarvani, ter stolpič zakotne cerkvice, katerih je na Dunaji v vsacem okraju še celo neštivilno, je bilo vse, kar si mogel videti raz okno Stankovega atelierja.

V tej podstrešni sobi shajala sta se dan na dan ter se skupno veselila vztrajnega napredovanja in vedno večje čarobe slikine. — Stanko ni bil pokvarjen človek; zabaval jo je po več ur sè svojim prostodušnim pripovedovanjem raznih zgodbic iz umetniškega življenja v Parizu in Monakovem ter izza svojih veseljaških let na Dunaji, katere je prebil v družbi veselih velikošolcev.

Zvonko se mu je smejala mladostna gospa ter se izborno zabavala. Bliskoma so jima vsikdar minule one ure, ko se je morala zopet napraviti na pot k «stookemu Argu», kakor je on pri sebi nazival njenega slokega moža. Ker so v četrtem nadstropji stanovali sami dijaki in troje grizetek, katerih pa ni bilo do večera nikoli domov, zapazil ni nihče niti njenega prihoda niti odhoda.

«Milostiva, odpustite mi indiskretno vprašanje», — rekel jej je nekoč Stanko, ko je baš pomladansko solnce najkrasnejše sijalo skozi strop na obširno, napeto platno; — «milostiva, Vi ste tako mlada, takó lepa, — kako ste mogla ljubiti in omožiti se s — — —?» — Ni izgovoril.

Kakor da jej leze truma mravljincev preko hrbta, zganile so se mišice po vsem njenem telesu; pobledela je hipoma in nekaj trenutkov bolešno prestrašeno uprla vanj svoj pogled. Stanku je bilo britko žal svojega vprašanja ter se na svoj modei skoro ni upal ozreti. Ni pričakoval odgovora in ni ga dobil. Tisti dan sta molcé prebila do njenega odhoda.

Nekega prihodnjega dne zasuče se njuna govornica na dunajске razmere, na zakonsko življenje dunajsko. Trpko se ona izrazi, da srečnih zakonov na Dunaji skoro ni. Kako se pa tudi zakonski sklepajo: navadno je namen zakona združitev njenega in njegovega bogastva, za drugo se ne brigata. Komaj da se poznata; a potem hodi ona svojo pot, on pa svojo; on gre na večer k Ronacherju, ona pa v opero, ali pa narobe; kdaj se kdo vrne domov, za tem se niti ne vprašata. Premnogo je tudi takih zakonov, v katerem je bila ona ali pa on, reklo bi se, kupljen; ko se ohladi prva strast, začneta se mrzeti ter — se zabavati vsak po svoje.

Kdo ljubi na Dunaji!? Morda delavci, služkinje in prostaki, plebejstvo, proletarijat; v boljših krogih prevpije pravo ljubezen skoro vsikdar blesk zlatnikov ali pa blagoglasno doneči naslov. — Menda Dunajčanje nimajo niti pravega razuma za ljubezenski čut, kar najbolj opazujete v naših gledališčih, kjer se pri najpretrresljivejših pojavih in usodah ljubezni Dunajčanke glasno smejejo.

Molče je Stanko poslušal in pritrjeval in vprašaje uprl v njo svoje oči.

«Razumem, kaj me hočete vprašati,» nadaljevala je gospa in zardela. «Vi gospod slikar, razkrivate mi vse svoje življenje, in čutim, da sem Vam tudi jaz dolžna zaupati.»

Hvaležno poljubi Stanko njeno ročico in jej iskreno zagotovi, da ne bode nikdar nevreden takega zaupanja.

«Moja povest bo kratka in vsakdanja», nadaljuje gospa po kratkem premolku. «Lahko si mislite, kako mladost sem imela kot hčerka slaboplačanega uradnika. Mati mi je umrla še za otroških let in jaz sem jo morala nadomestovati, ko sem dorasla. Po dnevi sem imela dosti opravila s kuhinjo in z bolehnim mlajšim bratom, ki je tudi uže umrl, — na večer je prišel oče, a ostal je vedno doma. Tako me ni nikamor vedel, kjer bi mogla izpoznavati svet in ljudi. Kar sem vedela o svetu, to so mi podali časniki, katere sem na večer prebirala. — Včasih je prihajal k nam še neki postarni notar, očetov tovariš izza gimnazijskih let, s katerim sta tarokirala pozno v noč. Nenadoma pa je obolel oče in sušica mi ga je odvzela z največjo hitrostjo. Bila sem sedaj sama na svetu; oče mi ni zapustil ničesar, dà, še poprodali so mi njegovo pohištvo, ker je imel dolgove. Kdaj in kje jih je naredil, si še danes ne morem tolmačiti. Očetov prijatelj, stari notar, ponudil mi je v tej sili svojo pomoč, bil je samec — in jaz — — —.»

«Postali ste soproga očetovega prijatelja?»

«Da, dve leti je, kar sem se ž njim poročila — — —,» šepnila je, a pri tem se ji vsililo toliko hridkih spominov, kako jo neprestano muči nje zakonski mož, da-si ji je obljubil postati drugi oče in več nego oče, kako zasleduje vsako njeno početje sluteč povsod prevare, da ji ne privošči najmanjše nedolžne zabavice — in bridko je zaihtela.

Stanko je razumel to govorico čutov in zasmilila se mu je v dno srca ta krasna žena; sam ni vedel, kaj bi dal, da bi jo mogel osrečiti. Od prvega dne je uže čutil neko simpatijo do te ženske, ki je rasla z vsako uro. — Kolikokrat je v času, odkar jo je izpoznal, v samotnih urah, zamišljen stopal po svojem atelierji gor in dol trudeč se, da bi mislil na kaj drugega, nego vedno in samó na njo. — Kaj mi če ona? — spraševal se je. Soproga je drugega; nezmisel pa je gojiti prazne nade. A vkljub temu bila mu je v jutru prva misel ona, in vsako noč je zasnival v misli na njo. Vse njegovo žitje in bitje je hlepelo po njej, da mu je grmelo po možganih in se mu stiskalo srcé; — Stanko je na vzunaj kazal popolno mirnost, dasi mu je šinila zdaj pa zdaj v obraz valovita kri ter se zopet umaknila bledoti. Tega ni mogla zapaziti ona. — Stanko je hitel z završetkom slike, da bi čim prej minule te muke, a vendar se je bal trenutka, ko bode odšla za vselej. Vedno bolj se je zavedal, da je navezana njegova duša baš na to žensko, da

mora baš njo in samó njo ljubiti v okom vsem oviram in nasprotstvom. Tega se je zavedal bolj in bolj ter s strahom pričakoval trenutka, ko se odloči njuna usoda. Toda sklenil je trdno, prikriti in zamoriti svoja čuvstva, njej je moral in hotel ostati umetnik in nič več.

Kadar je na tó mislil ubogi slikar, menil je, da mu raznesejo divje misli vročo glavo, ali pa, da mu počí britkosti in obupnosti ljubeče srcé . . . In sedaj, ko je videl in slutil koliko trpi v jarmu z neljubljenim starcem, brzdal se je z nečloveškim zatajevanjem, da ni padel pred njo proseč jo: «Ljubi mene, jaz te osrečim z vsem žarom svojega prevdanega srca!»

«Gospa milostiva . . .!» — Stanko je odložil paletó in čopiče ter pokleknil tik nje, tolažeč jo s tresočim se glasom: «Pogum, pogum! Tako ste krasni, tako še mladi . . . tako vredni boljše sreče . . . usoda ne more biti vedno kruta . . .»

Ona je s hvaležnim pogledom zrla v pošteno slikarjevo lice užaljeno in skrbno radi njene nesreče in toge. Globoko je uprla svoje temne oči v njegove — — —.

(Konec prihodnjíč).

Čemu?

Bojni grom končan je,
Mirno je polje;
Trupla nema v dolgih
Vrstah se vrsté.

Tamkaj plaka starka,
Deva tu ihti, —
A na nebu zlato
Solnce se smeji . . .

Ahasverus.

Brata.

Ha okence predrage trkam,
Obracam k nebu svoj obraz;
Prijazno smeje se mi mesec,
Prijazno smejem se mu jaz.

Zakaj bi pač se ne smejala?
On moj, a jaz njegov sem brat:
Oba domá po dnevi spiva,
Grevà ponoči vasovat . . .

Hotimir.

Nekaj o lepem.

(Piše —ni—.)

(Dalje.)

Zaradi svojih absurdnostij prav zanimiva je razprava g. Grilanca «Kaj je lepo» v «Rimskem katoliku» v petem in šestem zvezku IV. tečaja.

Pred vsem je omeniti, da ne sme biti ničesa znanega v začetku filozofiške razprave o dotičnem predmetu razun navadnega mnenja, katero se preišče in oceni. G. Grilane pa piše: «Znano je namreč, da je lepota predmet ljubezni. Pulchrum est, quod omnia appetunt.» In zopet: «Nihil (enim) amator, nisi secundum quod habet rationem pulchri et boni . . . Potemtakem bode človek ljubil, kar bode po njegovi misli lepo.» Dalje: «Lepo se mora tudi odnašati na voljo. Volja namreč teži po lepem.» Znano je sicer, da je lepota predmet ljubezni, nahajajo se pa tudi predmeti ljubezni, ki niso lepi in o katerih človek tudi ve, da niso lepi. V mnogih slučajih se to, kar je lepo, marsikomu zdi nepotrebno in če mu je prosto na izbero to, kar je koristno in pa, kar je lepo, izvolil si bo prvo, vendar pa ne bo tajil, da drugo ni lepo. Če hočemo kak pojem določiti, moramo navesti one znake, po katerih se od drugih pojmov razlikuje, ne pa one, katere ima skupne z drugimi pojmi. Če bi pa hoteli poželjenje obdržati kot znak lepote, napravili bi lepoto odvisno od subjektivnega stanja in posledica te zmote bilo bi brezvladje v okusu, lepota bi ne imela nikakih objektivnih zakonov. Na ta način se sicer lahko zatrjuje istovetnost lepote in dobrote, kajti to, kar kdo poželi, je zanj dobro. Vendar se bo vsak, komur je na stvari kaj ležeče, čuval takih mislij, ki dovedejo do relativizma v dobrem in lepem. Neodvisnost lepote od poželjenja je vendar uže Kant dokazoval, njegove misli se pa seveda ne vjemajo s principi tomistiške filozofije in radi tega se nanjo ne more ozirati.

Da g. Grilane govori tudi o istovetnosti resničnega, dobrega in lepega, temu se ne moremo čuditi. Ker je ta indentifikacija toliko priljubljena, treba je pokazati, kam nas dovedejo taki nazori. Skušnja nas uči, da marsikatere stvari, ki so resnične, nikakor niso lepe, ampak celo grde. Če bi se iz raznih vzrokov ne mogli odpovedati nazoru o posebnem, ločenem bivanji vsake stvari, tako namreč, da bi bila vsaka stvar sama zase resnična, opustiti bi morali prejšnjo identifikacijo. V nasprotnem slučaju morali bi opustiti samostalnost bivanja posameznih stvari in svoje pojme v toliko spremeniti, da bi nobena stvar zase ne

bi bila resnična, ampak le v zvezi z drugimi. Resnica vsake stvari pa je v njenem bistvu, in če je vsaka stvar le v zvezi z drugimi resnična, ne moremo si te zveze misliti drugače, kakor da se vse stvari s svojim bistvom združijo v jednoto, da se v vseh stvareh javi jedno in isto bistvo. Da je na tem stališči teizem nemogoč, to vsakdo lahko razvidi in da je vsak, kdor hodi po tej poti, v obližji strašnega panteizma, tudi nikomur ne ostane skrito. Torej bi bilo teologu na korist, če bi se svojemu mnenju odpovedal. Sploh je filozofija polje, kjer se nahaja za pravoverno mišljenje vse polno zanj in če se pravoveren človek s filozofijo peča, se radovoljno v nevarnost podaja.

Sè svojega stališča g. Grilaneč piše dalje: «ker se lepo po bistvu ne razločuje od dobrega, razvidimo, da pregrešek zoper npravstvene zakone zatemnjuje in uničuje lepoto in je ob enem pogrešek tudi zoper krasoslovne zakone». Npravna dobrota je pač vedno lepa in pogrešek zoper npravnost se tudi s krasoslovnimi zakoni ne sklada, za kar smo skusili tudi navesti vzrok. Toda na ta način, kakor skuša g. Grilaneč, se ne pride do konca. G. Grilaneč zamenjava transcendentalno in npravno dobroto. Transcendentalna dobrota se opira na bistvo in bistvo človekovo ne smelo bi biti identiško z njegovim delovanjem, sicer bi zgubil prostost svoje volje. Človek ostane bistveno vedno isti, naj dela slabo ali dobro in če bi se dalo dokazati, da je pogrešek zoper to dobroto tudi pogrešek zoper krasoslovne zakone, bi to še ne veljalo za npravno dobroto. Moralična dobrota in pa zloba pomenita le kakovost ali mer človeške volje. Če pravimo, ta človek je dober, nimamo v mislih one transcendentalne dobrote, ampak sodimo le o njegovej volji. Ker pa g. Grilaneč pojme zamenjava, pride do svoje paradokсне trditve: «Samo životna lepota bi ne bila posebna prednost, celó grdoba je, ako bi ne bila v soglasji z dušno lepoto». Da bi bila telesna lepota brez npravne dobrote grdoba, bilo bi mogoče le, ko bi npravna dobrota spadala k bistvu telesa. Človek je lahko lep in hudoben in na svoji telesni lepoti prav nič ne zgubi, razun če se moralična pokvarjenost izraža v telesnih potezah, kar pa ni vedno potreba in se tudi ne godi vedno. Grdo je le razmerje mej telesno lepoto in duševno grdobo, telesna lepota pa nikakor ni grdoba.

Še bolj se nam pokaže nasprotje mej morališko in transcendentalno dobroto, če si mislimo zlobu, ki je ravno nasprotna dobroti. V prvem slučaju imamo moralično zlobu, v drugem pa «malum metaphysicum». Ta malum metaphysicum je pa samo nedostatek dobrote, torej samo zanikanje in kot tak nima nobene realnosti. Moralična zloba se pa s transcendentalno ne more identifikovati. Ona je pozitivna mer volje in je ravno tako realna kakor dobrota. Sovraštvo n. pr. ni samo nedo-

statek ljubezni, ampak je nekaj prav realnega, kar marsikomu preseda. Če komu želim nesrečo, ne morem trditi, da s tem zanikam samo dobrohotnost, ker se lahko zgodi, da se za človeka prav nič ne menim, kjer se tudi o dobrohotnosti ne more govoriti. Škodoželjnost je čisto pozitivna, kakor tudi negativne količine -4 ni $=0$, ampak pomeni nekaj prav realnega. Ko bi bilo zlo samo nek nedostatek, potem bi grehu res ne mogli pripisovati takega bivanja kakor čednosti in potem bi imel g. Grilanec prav, ki trdi: «Greh je zlo. Zlo nima bitja. Kjer ni ens, ni verum.» Toda iste resničnosti, katero pripisujemo čednosti, ne moremo odrekati zlu. Čemu bi bilo sicer treba toliko postav, božjih in človeških, toliko groženj in kazni? Večina zakonov ni naperjena proti opuščanju dobrega; zakonodajalec se navadno zadovolji, da zapreči le pozitivne prestopke; za to, kar kdo opusti, se ne briga dosti, če ni v postavi izrecno zapovedano. Čemu bi bilo treba toliko moralizovanja, če greh nima bitja vsaj toliko kakor čednost. Čemu bi bilo treba zlo poosebljevati? Na ta način bi se dalo dokazati, da hudiča ni.

«Nadalje umetnost mora vpodabljati predmete tako, kakor se nam kažejo, kakor je vidimo, kje pa capljajo nagi ljudje po božji zemlji.» Izorno! Toda bodimo dosledni in prišli bodemo srečno na stališče naturalizma. Umetnost naj človeka vpodablja tako, kakor se nam kaže, kakor ga vidimo. Kje pa bivajo ideali, kedo je uže videl popolne ljudi? Menda ve tudi g. Grilanec, da je na zemlji vse nepopolno. Torej slikajmo in predstavljajmo nepopolne ljudi. Ali naj pa morebiti slikamo same izvoljene? Ali g. Grilanec ve, kako so ali vsaj bodo ti oblečeni in po kakej modi? — Resničnost v umetnosti napačno tolmačena privede do naturalizma.

Njegova nevednost in zagrizenost pa spričuje trditev, da «soh popolnoma nazih Helleni iz važnih vzrokov nikdar niso izklesovali». To je odločna neresnica, neopravičen je pa tudi strah, da bi nagota nravnosti škodovala. Lepota je plemenita in plemenitost zavrača vsak snovni nagon. Pri opazovanji in razmotrivanji lepote umirijo se strasti, kajti pravi umotvor uniči v subjektu egoizem in njegove pojave. Lepota ni bujna in ravno bujnost ali pa močna razvitost nekaterih telesnih delov izvablja, draži in goji čutnost. Lepota pa ne vznemirja, ampak pozivlje k občudovanju. Kdor se pa spodtika nad lepoto v njeni nedolžnosti, tega čutnost je ali preveč razgreta ali pa lepoti ni pristopen in nima zanjo čuta. Radi tega umetnik ne stvarja za pohotneže in neolikane ljudi, ampak za zmerne in pametne opazovalce, katerim napravlja neskajljen užitek. Da, lepe telesne oblike, katere bi večkrat dobili pred oči, preprečile bi neredne in nezmerne pojave čutnosti, dočim človeka, ki vidi vedno le zadelane postave, ki slutiti, da se za odejo nekaj

skriva, in ve, da se zakriva zato, da ne bi vzbujalo njegove čutnosti, vedno mučita in vznemirjata čutnost in domišljija. Da pa človek skoro s strahom odskoči, če kako naravno stvar zagleda in vendar po njej kopni, to nam priča le o napačnej vzgoji. Misli se sicer, da je to nasprotstvo čustev in želje naravno in prosto, dočim izvira le iz nasprotstva mej vzgojo in naravo. Prav nič bi ne škodilo, ko bi se lepota večkrat pokazala, pač pa bi bila odeja pripravno sredstvo za pomanjšanje neprijetnega utisa grdobe in sploh bo mogoče le takrat govoriti o popolni estetiški izobrazbi, kedar se ljudje ne bodo več bali lepote. Sedaj seveda je treba pomisliti, predno se izpostavijo gole postave, ker ono, kar je sicer skrito, preveč upliva na živce. Ko bi bil pa človek navajen gledati lepoto brez odeje, ne bili bi mu umotvori več v spodotiko. Mlado živinče, ki se prvič spusti iz hleva, nori in divja, pa s časom se umiri in spametuje. Čutnost je to živinče, tudi ono se umiri. Seveda, ne smemo smatrati zatiranja vsakega pojava čutnosti za etiško zapoved. Zdrav človek nikakor ni za telesno lepoto nepristopen, pač pa pozna mero, ker mu lepota sama to veleva, dočim telesne oblike, ki prekoračijo mero, prav lahko zapeljejo do izgredov.

Gotovo mora umotvor pred vsem izraziti duha, pa ta duh mora imeti tudi dostojno bivališče. Na obleki se pa ne more izraziti toliko lepih oblik, kakor jih nahajamo na telesu samem; čim skrbneje se nagota zakriva, tem bolj neestetiška je celota, kajti povsod pride umetnost na dan. Obleka dovoljuje tem lepša razmerja, čim manj zabranjuje, da se pokažejo telesne oblike, to je čim bolj se pregreši proti ozkosrčni in prenapeti morali. Radi odeje, ki služi le v to, da se lepota zakrije, izgubi lepa človeška postava na estetiški vrednosti, vsa drugača pa je stvar pri obleki, katere namen ni zakrivanje, katere vporaba je prosta. Ker se mora z lepoto duha združiti lepota telesa, če naj celota vseskozi ugaja, je potemtakem jasno, da obleka, ki ni prosta, ki ima torej namen zakrivati, vrednost celote zmanjšuje.

Kar se pa tega tiče, da razmerje mej glavo in mej truplom ni ono, katero zahteva umetnost, pripomniti moramo, da je mala neškodljiva sprememba boljši, kakor pa velika in škodljiva. Drugega ni potreba, kakor da se mera glave nekoliko pomanjša, kar opažamo na nedosegljivih kipih Apolona in Venere, kjer ona pomanjšava splošnega utisa prav nič ne moti, ampak povišuje.

Z ugovori pa, ki so posneti z verskega stališča, se tukaj ne bavimo.

V Bogu nahajamo baje virtualno mnogovrstnost. «On bi po svoji modrosti zamogel še tisoč takih svetov stvariti in milijonom novih bitij nove, čisto različne oblike podariti.» Omeniti moramo, da bi nazadnje tudi človeku morali pripisovati neko virtualno mnogovrstnost in sploh

vsakemu živemu bitju. Čevljar nam napravi veliko število čevljev, velikih in malih, dobrih in slabih, pripravnih in okornih, ravno tako, kakor Bog lahko vstvari ogromno število svetov in vendar radi tega nikdo ne bode rekel, da je čevljar lep. Prav Bog sam zase, po svojem bistvu, moral bi biti lep, ne pa glede na svoje delovanje.

Kedor ne more doseči hleba, zadovolji se z drobtinami in tako pobira tudi g. Grilanec povsod filozofiške drobtine. Tako je tudi pobral in kot nekaj posebnega navedel izrek Rafaela Mengsa, glaseč se, da je Bog dal človeku neki viden pojem popolnosti in da imenujemo ta pojem lepoto. Kot primeru pa navede (R. Mengs) matematiško točko in njeno znamenje, ki je napravimo s kredo ali črnilom. S takimi primerami se pa tam, kjer se zahtevajo natančni pojmi, nič ne opravi. Ona pega sama na sebi nima prav nobenega znaka točke in če bi o točki ne imeli pojma, bi ga tudi iz te pege ne dobili, ravno tako, kakor bi iz črke *a* nikdar ne izvedeli, da je znamenje za samoglasnik. Če nam je popolnost neznana in če vlada mej njo in njeno čutno podobo tako razmerje, kakor mej matematiško točko in njenim znamenjem, bi iz čutne oblike nikdar ne dobili pojma o njej, če bi nam ne bila uže poprej znana. Znamenja imajo le ta namen, da vzbude v nas predstave, katere smo imeli prej kedaj in katere so bile v zvezi s temi znamenji.

Da pa Rafael Mengs ni posebno velik mislec, spričuje nam tudi njegova trditev, da je oblika tem popolnša, čem manj vzrokov je zanjo potrebno, kar seveda tudi g. Grilanec kot silno modrost cituje. Če je geometriška oblika tem popolnejša, čem manj vzrokov zanjo potrebujemo, potem bi bila ravna črta lepša kakor krog in točka lepša kakor ravna črta, najlepši seveda pa nič.

Vsa zdrava pamet pa g. Grilanca zapusti, ko govori o glasbi. Piše namreč: «Zato se noben napev, zložen za en tekst, ne sme več porabiti za drug. Pač pa se sme z istim tekstom oblikovati še druge napeve.» Ti napevi pa ne smejo biti preveč različni ali pa celo nasprotni, ampak se morajo vedno ujemati z mislimi in čustvi v tekstu. Veseli vsebini v tekstu se vedno prilega vesel napev in žalostnemu žalosten. Ta različnost je pa mogoča, ker tudi tekst ne vzbuja zmerom ravno istih čustev in mislij na ravno isti način, ampak vedno več ali menj modificirano. Besede samo probude misli in čustva, katera se pa potem svobodno dalje razvijajo in modificirajo. Jeden in isti tekst ima lahko več napevov, nemogoče pa tudi ni, da bi se jeden in isti napev ne porabil za več tekstov. Ta vporaba je res bolj nenavadna, ker se običajno k tekstu napravi napev in ne narobe, vendar nemogoča ni. Popolnoma napačna je pa trditev, da bi glasba brez teksta ne bila glasba v pravem smislu besede. O glasbi imamo čisto napačne nazore,

če od nje zahtevamo, da mora vedno gotove smisli in čustva izražati in če jo sodimo le po tem. Glavni namen glasbe je kazati nam lepoto v zvezi zvokov. Tekst in glasba sta pa čisto različna in od njiju ne moremo drugzega zahtevati, kakor da se ujemata, ne pa, da drug drugemu dajeta še le obliko, katero morata imeti že vsak zasé.

Potem pa dalje sklepa: «Iz tega je razvidno, da glasba brez teksta ni glasba v pravem smislu besede». — «Potemtakem smo tudi obsodili vse one skladbe, katerim se podloži pozneje tekst (libretto).» (On je s svojo sodbo kaj hitro pri kraji.) «Saj tudi slika nima nobene vrednosti, ako bi bil slikar tako »prebrisan« in bi najprej nadrsal mnogo barev na platno, a potem še le pridjal naris podobe.» (Tertium comparationis?!) — »Kako mi more dopadati stvar brez oblike — glasba brez besede?» (Za to treba jako kosmatih ušes.) «Ako vidim neoblikovan velik kamen, mislim si lahko v njem lepega kamenitega leva ali vola i. t. d.» «Kje je τᾶζω, kje je τὸ ὀρισμένον?» Takih primer izvestno nikjer drugje ne nahajamo kakor v Slovincih! ~~Starko~~ torej primerja z neoblikovanim velikim kamenom, besede še le napravijo iz nje umotvor. Glasbena lepota torej brez besed niti mogoča ni, torej slab tekst dosledno tudi glasbo spači. Potemtakem zgube najlepše opere, katerih tekst navadno ni najboljši, vso svojo vrednost. Glasba vendar sama obstoji iz raznih glasov, ki se spoje v harmoniško celoto. τᾶζω in τὸ ὀρισμένον je uže v glasbi samej, sicer ni glasba. Lep tekst pa glasbi lepote čisto nič ne povišuje, ravno tako kakor ne glasba tekstu lepote ne; tu imamo le dvojne vrste lepote, katerih vsaka je popolno samostalna. — Neoblikovan velik kamen in pa glasba! G. Grilanec bi bil to lahko porabil v svojej razpravi o smešnem.

G. Grilanec se je tukaj s svojim Aristotelom malo urezal. Glasba je njemu le snov, besede so mu pa oblika. To je jedna izmej tistih filozofskih muh, kakor pri Aristotelu prisposodabljanje žensk s snovijo in moških z obliko, iz česar se potem lahko sklepa, da ženske so prav za prav grde in za stopnjo bliže živalim, česar trditi se ne sramuje rimsko-katoliški filozof dr. Mahnič. Takim filozofom treba dati G. Bruna v roko, kateri je muhovcem take vrste prav dobro posvetil.

In vendar pravi dr. Mahnič, da je ta razprava g. Grilanca izvrstna, temeljita — —

(Dalje prih.)

Otrok spet . . .

Kar videl sem tebe, mladenka,
Popolnoma spet sem otrok,
Ki nebu iztrgal bi luno,
Ki božal bi nočni obok.

Otrok sem, ki v hladu večernem
Kresnico blestečo lovi —
Tako saj za tabo jaz begam,
Da tvoje ugledam oči.

Slavoj.

Mož trpin.

Piše Isteklosmovič.

(Dalje.)

Prvi oddelek svežnja:

Izza mladoletja.

Herzogthum Steyermark.

I.

Diöcese { Lavant
Laibach

Geburts- und Taufschein.

Aus dem diespfarrlichen Geburts- und Taufregister wird hiermit
amtlich bezeugt, dass im Jahre des Heiles:

Eintausend achthundert fünfzig zwey

1852

den 13ten März

hier in Menina Planina Haus N^{ro}. 34 geboren und am Freitag d. i. den
17. darnach vom H. Coop. Joh. Libellnig

dem römisch-katholischen Ritus gemäss getauft worden ist:

(Täufling)	(Vater)	(Mutter)	(Pathe)
Johann	hath. Johann	Maria	P. Tadäus Praeproszt
	ehelicher Präprosz	geb.	dz. Franziskanerordenspriester
Sohn	Viertelhübler	Tschelleschnigg	in Nazareth, damals noch Student
			Josef Paprecker, Messner in Oberburg

Urkund dessen ist des unterzeichneten eigenhändige Namensunter-
schrift mit dem beigedruckten pfarrlichen Siegel.

Pfarramt St. Mariä in Oberburg

am 3. september 1863.

L. S.

X. X.

Pfarrer.

II.

An Seine Hochwürden Herrn Herrn

P. Bonaventura Pliemel

Ord. s. Franc. Fr. Ref., Gvardian des Franciscanerklosters

in

Laybach

Krain

Prečastiti gospod oče gvardijan!
Ljubi brat!

Koliko časa je preminulo, kar sva trgala po klopeh ljubljanskega gimnazija hlače, kar sva stanovala skupaj pri stari Rezi v študentovskih ulicah, koliko, vprašam Te? In vender koliko časa, koliko dogodkov je za nama! Usoda naju je ločila, zapustila sva skupno učelišče. Po svetu menila sva iti zdaj, a prišla sva iz sveta. Ista usoda, ki naju je ločila, zanesla naju je oba v varni pristan vzvišenega sv. Frančiška. Dolgo nisva slišala nič drug od drugega, odtujila sva se bila. Lani pa sem poizvedel veselo vest, da si postal, dragi moj, gvardijan v provinciji sv. križa s sedežem v prelepem našem ljubljanskem samostanu.

Kljub temu Ti sedaj na tem čestital ne bom, kajti tudi visoka čast je naša dolžnost, katero nam nakloni sv. Frančišek, katere nam ni nečimurnost sveta odsodila.

Čestital ne bom, pač pa bode prvi glas, kateri po tolikem času zveš o meni — prošnja.

Prosim Te, ljubi brat, prosim pri dragih spominih izza mlajših let, ne odreci mi moje prošnje.

Imam nečaka, Janezka po imenu, kateremu sem, da Ti mimogrede povem, tudi boter. Deček je bistrega duha, vedre glave in se hitro uči. Tudi vedenje njegovo Ti ne bo neprijetno. Rojen na visoki Menini planini južno nad Gorenjim gradom, je preživel prva svoja leta mej hribovci, dokler mu ni trebalo v šolo. Poslej pa sem ga podstavil v našem samostanu, kjer nam je prav pridno stregel in si pridobil dokaj znanja. Zadnje leto pa sem ga poslal v Gorenji grad, da tam skonča v župnijski ljudski šoli svoje nauke in se poslej dalje izuči.

Žal mi je bilo zanj tem bolj, ker ima precej posluha in prijazen glas. Ne samo, da je pel včasih v zadnjih počitnicah celo redno pri sv. mašah, poskusil se je uže dostikrat na našem domačem harmoniji. Pa sem mu tudi nekaj pokazal in ga boš lahko porabil na Vašem koru.

Te dnij pride mož iz našega okraja z malim dečkom k Tebi, on je moj brat Janez Preprost, z letem nečakom, in pride v Ljubljano, da fanta v latinske šole da.

Teško mu gre, četrť posestva, pa sedem otrok; saj veš, da se v takem gnezdu težko kaj popravi in pripravi, naj pa se vse razbrska in raztrese. Tako je tudi pri mojem bratu. Vražjim celjskim Nemcem je prišel v roke in sedaj ga kar ne izpušče. Dvakrat so ga v zadnjih treh letih zarubili. Moj Bog, kam to pride! Pomagati moram in pomagati hočem, da si mi je Bog odkazal le malo skledico, s katere mi je jesti. Preverjen sem, da vse prijateljstvo in bratovsko krščansko usmiljenje ni pošlo v teh malih letih, kar sem zapustil svet. Zato se obračam do Tebe.

Če moreš, preskrbi malemu Janezku malo jedi pri Vas v samostanu, če moreš še kako žlico oddati. Največjo uslugo s tem storiš svojemu staremu prijatelju, in fantova mati se Te bo izvestno rada spominjala v molitvi za veliko Tvojo dobroto.

Prosim pobrigaj se tudi malo, kam Janezek na stanovanje pride, da ne zaide mej slabo družčino. S katehetom na latinskih šolah pa si gotovo tudi znan. Priporoči me pri njem in prosi, da bi hotel malo nadzorovati fanta, vsaj bo on jedina opora svojih, kadar bo gospod. Sestre vsaj bodo tam preskrbljene, pa tudi kakega brata bi lahko k sebi vzel kot hlapca, če mu Bog nakloni kedaj kako prilično župnijo.

Oh, kam sem zašel! Oprosti mi, da Ti razkladam tako težave srca, pa saj veš, da človek svojih ne more zapustiti. Bog Te ohrani še mnoga leta zdravega in sv. Frančišek Te obvaruj dotlej, da se vidiva. V naprej se Ti zahvaljujem, ker vem, da mi prošnje ne odrečeš.

Ves Tvoj

V Nazaretu 8/9 1863.

P. Tadej, nekdanj
France Preprost

NB. Pa naredi mi iz Janezka tudi dobrega Slovenca, vsaj veš: »Poturica je hujši od Turčina» . . . in to bi bila moja smrt!

III.

Spomini abiturijenta.

V počitnicah 1. 1871.

Vstanejo nekdanje sanje . . .

Osem dolgih, dolgih let je preminulo, odkar sem došel v belo Ljubljano, a ponos in diko našega rodu. Mal dečak sem bil ondaj. Dobro se še spominjam, kako sva zapuščala Zadrecko dolino. Na vrhu Črnileca pa mi je dejal: Janez, obrni se, obrni, saj dolgo ne vidiš več svojih gora, — in glas mu je zastal.

Tam je ležala mila moja Menina planina, njej nasproti pa imenitni Rogač. Vivodnik se je razšopiril visoko nad mojim domom, Bistrica pa mu je kimala iznad Rogača. Košata Raduha, visoka Ojstrica, gorjata Rinka in zobata Olšova pa so se vrstili tam okoli njih, Okrešelj, Škarje. Baba, Robanov kot, kje ste vsi vi, ki sem Vas tako dobro poznal?

Pogledal sem po planinah, pogledal po očetu in postalo mi je tako hudo. «Oče, oče» sem zaječal, potem pa mi je vse zaplesalo v očeh in vroče solze so se mi vlile po lici. —

Poslej sva došla v Ljubljano, poiskala tam doli pri frančiškanih gvardijana, ki se je skupaj šolal s stricom Tadejem. Prijazen gospod je bil to, in vsprejel nas je prav lepo, dasi malo osorno. Bil je dobrega srca in še v poznih letih se ga izvesto spominjam. Da ni bilo očeta Bonaventure, kaj bi bilo iz Preprostovega Janezka?

Pri slovesu pa, ko sem bil uže oddan v stanovanje starej in ne manj strogej Barbi tam za vodo pod mesarskim mostom, dejal mi je oče: «Ej, fantè, pogumen bodi, vsaj Te ne bodo mesarili in o Božiči prideš domov, če boš priden.»

To so bile zadnje očetove besede. Žalosten sem gledal za njim, a umiril sem se, vsaj je bilo v Ljubljani toliko novega za me, da si je v mesecu dnij ogledal nisem.

Oj srečni časi zornega mladoletja, kam ste prošli? Kam ste se izgubila leta mladostna? In koliko sem skusil poslej, skusil to in tako, kakor more le slovenski dijak!

Prva štiri leta bil sem še otrok in previdnost božja varovala me je, dasi se mi ni godilo vsikdar dobro. V frančiškanskem samostanu sem služil očetom pri maši, pa tudi pel kot sopranist na koru. S tem sem si zaslužil kruh. Večkrat videl se mi je težak, a vsikdar sem odklonil le-to misel. Pozneje pa se je preobrnilo drugače.

Dobrotni oče Bonaventura je umrl o Božici, ko sem bil v četrti šoli in ž njim mi je pala glavna opora. Uže pred se mi je začel po malem glas spreminjati, sedaj pa se posebno v velikih počitnicah izgubil sem docela svoj jasni sopran. Na drugej strani pa sem si zdel uže prevelik in prestar, da še strežem pri maši. In ko sem došel v peto šolo, izgubil sem tako ljubi kruhek, kateri sem užival štiri dolga leta.

A kako je bil sladak, opazil sem stoprv sedaj, ko je bilo treba trkati na vrata tujcev in jim prodajati svoje moči. Tedaj se je pričel boj za obstanek, boj z vso krutostjo, kakoršna je mogoča. Požirati ni bilo le prahu raz obutala svojih gospodarjev, požirati je bilo na stotine očitaj in psovk in to brez vsakoršnega zadoščenja. Vsaka skorjica

kruha je bila grenko zaslužena in na vsakem koščku mesa je visela neznosna količina samozatajevanja.

Tako mi je odločila usoda rajski čas petošolstva in vender so bili le-ti krasni dnevi. Kako sem bil ponosen, ko sem si prvič najel lastno sobico! Kako so se mi prsi dvigale, kaka samozavest se me je polotila, ko sem mej štirimi stenami prižgal prvo krvavo prisluženo svalčico. Nisem bil li svoj gospod?

(Dalje prih.)

Triolet.

Premišljal dolgo sem ljubezen bolno,
 Ki v srci mladem je pognala kal
 In zrasla iz ledenih, mrtvih tal —
 Premišljal dolgo sem ljubezen bolno . . .
 Rodil se v duši jad je meni žal,
 Oko je bilo solz pekočih polno —
 Premišljal dolgo sem ljubezen bolno
 Ki v srci mladem je pognala kal.

Zakaj pač dèkle moje, nisi revno,
 Zakaj ni vzgojil tebe nizki stan?
 Zakaj tvoj rodni dom je bil prostran,
 Zakaj pač, dèkle moje nisi revno?
 Da srečen sedal bi na tvojo stran,
 Govoril govoricu ti umevno . . .
 Zakaj pač dèkle moje, nisi revno,
 Zakaj ni vzgojil tebe nizki stan!

Slavoj.

Vestnik

Sedaj in nekdanj. «Narodna je ‚Mladika‘ do jedra, narodnosti ni ravno treba javno kazati s kako posebno odliko, s pisalnim trakom; če jo pa kažeš, «Mladičan», vedi in ne pozabi nikdar, da ti je trobojni trak svetinja, kakor vojaku zastava, katero je najprej sam čestiti in z življenjem braniti dolžan. To ni več trak, ki ga lahko povsod za malo novcev dobiš, simbol je narodnosti tvoje. Vsako nečast, ki se je storila temu simbolu, dolžan si moško maščevati najprej sam, a če nisi ti izpolnil svoje dolžnosti, preide maščevanja dolžnost na vse društvo».

To so besede g. prof. Stritarja, priobčene najprej v «Lj. Zvonu», potem v «Zbranih spisih». Stritar, slavni pisatelj slovenski, sam odgojevalec mladine, živeč dolgo vrsto let na Dunaji, dobro poznavajoč dunajske razmere, on nam je lahko avtoriteta v tej zadevi.

Tej sodbi pač ne bo «Sl. Narod» mogel očitati, kar si je dovolil nekako porogljivo predsedniku «Slovenije», češ: pri »Radogoju» so starejši in zrelejši možje, ki tudi poznajo dunajske običaje, in če so ti proti borenju — naj bo uže vzrok ta ali oni — kaj boš ti!

Sicer pa moramo občudovati veliko doslednost nekaterih «savskih» starešin, ki so milostno blagovolili toliko odmakniti se od svojega «programa», da so dovolili, da je borenje dovoljeno le v «Savi». Torej tu se bij, drugače ne, če se ti tudi trak še tako omadežuje, če hočeš biti vreden naše podpore; če se boš pa bil «iz gole svaje» — tukaj bi privoščili »Radogoju» nekoliko boljnih informacij — tedaj pašól! — Sicer so se pa bile vse menzure, izvzemši morda jedno, s «Carniolo» in tu je borenje dovoljeno!!

Morda so bili na slovenskem nekđaj v tej zadevi drugačni časi, časi, v katerih je skoraj bolj vladala armada nego generali, vsaj v nemški tabor prestopivšemu Dežmanu poslala je dvanajstotica slovenskih visokošolcev poziv na dvoboj, katerega mož ni sprejel. Tukaj nam prihajajo na um besede Faustove «er ist der erste nicht»; pridejali bi jim le še «in tudi zadnji ne».

Karnijolska slavnost vršila se je sredi meseca septembra v Ljubljani. Gotovo je bilo baje vse polno. V jutro dne 17. septembra izročile so karnijolcem v balkonskej sobi naše kazine «nemške žene in dekleta kranjske» lepo in umetniško izdelano bandero. — Slovenski dijaki so še daleč od tega. — Gospa Mina Luckmann-Galle je pri tem kumovala in društveni načelnik iur. Janesch zahvalil se je na darilu z besedami, da se društvo vedno spominja svoje naloge, ohranjenja kranjskega nemštva. — Zvečer je bil komerz, pri katerem so bila zastopana graška društva «Allemania», «Arminia», «Germania», dunajska »Olympia» in praška «Carolina». Obilo nemških dostojanstvenikov udeležilo se je komerza. — Z navdušenimi besedami je navzoče ogovoril iur. Galle, povdarjajoč, da se je zrušilo marsikaj nemškega v zadnjem času, da se je vsled tega ustanovila «Carniola» ter slikal zasluge društvene. Nam je povsem neznano, da bi si moglo to društvo prištevati kakih uspehov za dijaštvo; imaginarno kranjsko nemštvo so sicer «reševali» ob raznih prilikah, a to je le pesek v oči ljudem, nepoznajočim naših razmer. — Govorili so Nemci Kovač, Čeh, Kalin, Matuš, Ripšelj in drugi, če se uže oziramo na njihova pristno germanska imena; kaj so govorili častni načelnik dr. Binder, nadturnar, po slovanskih novcih podpirani Mahr in zastopniki «šulfereina», «Südmarke» in «Böhmerwaldbund», si lahko mislimo. — Drugi dan v jutro obhajali so «sanatorium mucorum», na večer pa so se peljali v 10 vozovih na strelišče, kjer so v družbi nemških žen in deklet našli nado, «da Kranjska še ni izgubljena dežela».

Slovensko razumništvo bi bilo moralo na vsak način preprečiti to pangermansko slavlje.

V prvi vrsti je gotovo poklicano slov. fer. društvo «Sava» pokazati prusakom, da v Ljubljani ni mesta za demonstracije in izzivanja. Svojedobno je bila «Sava» ustanovljena sešobno radi «Carniole». «Sava» je hotela rešiti to vprašanje uprav akademiško. Hotela je pokazati, da bode «burše» z

njihovim lastnim orožjem pognala iz Ljubljane. Prepričani smo, da bi bili dosegli naš cilj, ko bi nas slovensko razumništvo ravno v najbolj kritičnih časih ne pustilo na cedilu. Kak strah je imela «Carniola» pred našimi sabljami, razvidi se uže iz tega, da je bila Sava primorana proglasiti to društvo radi bojzaljivosti za brezčastno!

In če bi bili mi na ta ali oni način preprečili to slavnost, kdo nam pa garantuje, da bi nas tudi tu slovensko razumništvo ne zapustilo ter prepuščilo naši usodi? Po zadnjih dogodkih je to prav verjetno.

Dijak sam ne more dosti storiti za svoj narod. Veliko pa more delovati, če stoji za njim razumništvo, izkušeni možje, ki so mu trdna opora, na katero se mora zanesti na vsak način. Kako se pa more zahtevati od slovenskih dijakov, da vspesno delujejo za svoj narod, ko jih razumništvo takorekoč odbaciva? Le poglejte klerikalno stranko. Uže vsakega gimnazijca skuša vloviti v svoje mreže, da ga potem modeluje po svojih — recimo krščanskih načelih. Kako ulogo igrajo tam visokošolci! Vzprejemajo jih z vsemi častmi, dadó jim posvetovalno pravico itd. Tega mi nočemo. Hinavščina pri nas ni doma. Toda to lahko zahtevamo, da se nas akademikov ne zmatra nižjim slojem, na kterega se prezirljivo in ošabno gleda, in ki bi se moral vsakomur brezpogojno klanjati. Svoje akademiške svoboščine hočemo obdržati popolnoma in neprikrajšane.

Kako drugi narodi upoštevajo svojo akademiško mladino! Tu bi ravno Nemci nam lahko služili v vzgled. Sivolase starčke vidiš pri njihovih slavnostih v polnem couleurji. In pri nas? Le redkokedaj se «zmoti» pri nas kak starešina, da pride v našo sredo. Ni čuda, da se potem mejsebojno tako slabo poznamo. Gotovo tudi to ne bo brez posledic.

Treba je torej, če hočemo dijaki postopati uspešno proti takim in enakim društvom, kakor je «Carniola», da stoji za nami vse slovensko razumništvo, ki vé in zna ceniti naše napore. Z upanjem, da se bo v prihodnosti v tem oziru mnogo zboljšalo, kličemo slovenskemu prebivalstvu ljubljanskega mesta: «Operi pri prihodnji priliki madež, ki se Ti je bil nadel z zadnjo prusko slavnostjo».

Antoninus.

Iz slavistike beró v zimskem tečaju na dunajskem vseučilišči: Jagić: «Slovanske starožitnosti»; «zgodovina slovenske filozofije po Kopitarjevi smrti»; Jireček: «Slovani in Biantinci v prvi polovici srednjega veka»; Štrekelj: «O slovanski etimologiji»; Pastrnek: «Staroslovenska slovnica in čitanje staroslovenskih tekstov»; «Slovansko bajeslovje»; Vondrák: «Zgodovina češke literature»; «Uvod v slovansko paleografijo».

Juristem dovoljeno je uže v zadnjih 4 tednih 8 semestra delati prvi rigoroz. S tem so si pridobili znatno olajšavo za dovršenje svojih studij, ker jim je sedaj mogoče uže tri do štiri mesece popreje pričeti z rigorozovanjem.

Profesor Vogl dobil je «iz zdravstvenih ozirov» celoletni odpust. Listi poročajo, da je to le prehod v stalni pokoj — zaradi Nothnagelovih izgredov. Vogl je kot dekan vodil obravnave ter se pri tej priliki židom zelo zameril. — Ker pa je ministerstvo rekurz dveh židov proti izključenju zavrglo, upamo in želimo, da se časnikarska poročila ne uresničijo ter ostanejo le «pium desiderium» židovstva.

Na vseučilišči v Budimpešti bilo je vpisanih 2102 slušateljev in sicer 1424 kristjanov in 1043 židov. Juristov bilo je 1891 in sicer 963 kristjanov, 552 židov; filozofov 314 in to 167 kristjanov, 48 židov; medicincev 813 in sicer 232 kristjanov in 443 židov. Znamenite številke, ki govore bolj jasno in glasno, kot najdaljši komentar! Tudi nadboljše znamenje, katera stroka jim najbolj ugaja.

V dunajskih bolnicah je mej asistenti in sekundariji 88 katolikov, 1 pravoslavni grk, 1 protestant in 151 židov! O ti uboga gens pressa!

Od srednješolcev na Češkem pride jeden na 266 prebivalcev, in sicer Nемеc na 376, Čeh na 267, Žid na 37 prebivalcev dotične narodnosti. — Židje hočejo preplaviti vso »inteligenco«, ter povsod izpodrinuti kristjane. Antisemitizem pa je vse jedno »izvržek človeštva« — kali?

V Brnu je sklenil nemško liberalni mestni zbor soglasno, da se na deški meščanski šoli uvede namesto francosčine češčina, kot neobligatni pouk. Dobro znamnje je to, ker priznavajo tudi najhujši nasprotniki potrebo in veljavo češkega jezika — žalostno, ker se bo s tem skušalo odvrčati Čehe od raznih služb in te podeljevati Nemcem, za silo priučivšim se češčine.

Lvovska medicinska fakulta bila je 9. septembra 1894 v navzočnosti cesarjevi slavnostno otvorjena. — Mi bi srčno želeli, da bi odslej ne bilo več na Dunaji mnogoštevilnih poljskih židov.

Novo židovsko dijaško društvo »Gamala« ustanovilo se je na Dunaji. Na vseučilišči dunajskem imamo torej nasledne židovske dijaške zaveze: — Akadem. židovsko nacionalna zaveza »Kadimah« (se bori), akadem. zveza »Unitas« (se bori), akad. društvo »Gamala« (se ne bori) ter vsem skupno »akad. bralno društvo«. —

V ogerski delegaciji izjavil je vojni minister, da se bodo odslej imenovali jednoletni prostovoljci le v neznatnem številu rezervnim častnikom, v obče le kadetom oficirskim namestnikom, ker je število rezervnih častnikov uže davno nad potrebo narastlo. — Uže predlanskim se je povodom zadeve dijaških društev in udov častnikov-rezervistov, (kakor smo svojedobno poročali) o tem govorilo, ter je prvi tu nasvetoval židovski častnikar Scharf, češ tako reši se vsa zadeva ugodno. Na jedni strani siliti na izpit in eventuelno kaznovati s tem, da se mora služiti dve leti, na drugi kratiti častniško dostojanstvo — to je pač nekoliko v nasprotji.

V slavnostni dvorani dunajskega vseučilišča izdelala bodeta slika na stropu profesorja Matsch in Klimt. V sredini uprizorjena bo neka alegorija, v štirih oglih pa štiri fakulte. Umetnikoma izročil je delo naučni minister Madeyski na priporočilo akad. senata. Za izgotovljenje slik in bogatih ornamentov treba bo kakih 4 let.

Knaflove ustanove za na Dunaji studujoče Kranjce povikšane so od prih. leta naprej od letnih 240 na letnih 300 goldinarjev.

Personalialia. Profesor sodnijske medicine, vitez Hofman, rodom Čeh, na Dunaji zelo priljubljen učitelj, praznoval je 25letnico svoje akademiške delavnosti. — Priznanemu učenjaku priredili so slušatelji ovacijo. — Prof. sifilitike na Dunaji, Isidor Neumann, postal je dvorni svetnik. Na kliniki so mu svečano čestitali. — Prof. Šuklje imenovan je dvornim svetnikom. — Prof. Hubad je postal ravnatelj učiteljske pripravnice v Ljubljani. — Pesnik in pisatelj Anton Funtek imenovan je glavnim učiteljem na istem zavodu.

Iz Novega mesta. — Izv. dop. — Kakor lani in skoro vsako leto, priredili so novomeški akademiki tudi letos (15. sept.) besedo s koncertom, igro in plesom. Izvestno je to najlepši dokaz uprav uzorne agilnosti in požrtvovalnosti novomeških velikošolcev, ki se ne strašijo nikakih ovir in težkoč; — le pičlo je njihovo število, vendar imajo vsikdar toliko poguma in vztrajne marnosti, da vprizoré — ne morda kako skromno, neukusno ali v naglici zbito veselico, — ampak slavnost, na katero bi moglo biti vsako akad. društvo ponosno.

Ne morem si kaj, da ne bi pri tej priliki izrekel obžalovanja, da so ostali sloven. akademiki in dijaki sploh — izvzemši ribniške*) in kranjske — uprav letos kazali neko neodpustljivo malomarnost in nebrižnost v prirejanju veselice v manjših mestih in trgih, s čimer bi bili prav lahko koristili različnim narodnim podjetjem ter oskrbeli svojim tovarišem pa someščanom pristojno zabavo. Neka blaziranost in apatija se je lotila prevelike večine sloven. velikošolcev, ki menda tudi nekoliko izvira iz vladajočih nezdravih političkih in špecijsko akademiških razmer. Želeti je, da se skoro zopet zjasni nebo ter pojise solnce sloge.

Tudi letos so stali na čelu vsega novomeškega prirejanja dr. med. Tone Vojska, cand. med. Večerin Krajec in med. Viktor Vasić.

Beseda — v korist naše šolski družbi — se je pričela ob 8. uri zvečer v dvorani Narodnega doma z A. Dvořakovimi «Slovan. plesi VII.», katere sta svirale čveteroročno na glasoviru gospici E. Dev in Zm. Vavpotič; na to je prvič nastopil tamburaški zbor novomeških akademikov in prav povoljno udarjal M. pl. Farkašev «Vienac hrv. narodnih napjeva»; — kaj ljubka in elegantna je bila tretja točka: A. Reisingerjev dvospev «Pesen», kateri sta pele gospici J. Vidic in M. Mehora mej spremljevanjem g. J. Hladnika. Izredno je ugajala St. Katkičeva narodna pesen «S Bogom more», katero je sviral na braču jur. M. pl. Sladović mej spremljevanjem tamburaškega zbora, — kakor tudi konečna točka: M. pl. Farkaš a) «Ruska narodna pesen» in b) «Alla stella confidente», katero je sviral na braču pl. Sladović s spremljevanjem gospice E. Dev na glasoviru.

Javno moram priznati, da je bilo simpatiško odobravanje navzočega občinstva od vseh koncertujočih gospic in gospodov zares zasluženo.

Jako spretno je bila izbrana francoska gluma «Očka so rekli, da le!», katero so izvajale gospice Dev, Vasić, Vidic in Vavpotič, ter gospodje med. Vasić, jur. Vojska in med. Vojska. Igralo se je prav živahno in naravno; zlasti mi je pohvalno omeniti gospico Vidic, ki je najvno ulogo Elize prav dobro pogodila in gospico Vasić, ki je bila kot romantiška stara devica in pisateljica Avropa zares izborna tako v nastopu kakor v mimiki in kostumu; kaj markantno nam je podal g. Vojska značaj mesarja Debevca, dočim je bil g. Vasić — ta «starosta» mej sloven. akad. igralci — tudi kot dr. Ljuboslav popolnoma na svojem mestu. Igra je dosegla najboljši vspeh; gospice so bile odlikovane s šopki.

Po igri razvnel se je živahen ples, ki je trajal do 4. ure zjutraj; drd. Vojska je aranžiral vse štiri četvorke prav spretno in zabavno, — pa saj

*) V Ribnici je bila 9. sept. t. l. dijaška veselica s petjem, igro «Eno uro doktor» in plesom v korist «Radogaju». Op. dop.

je bilo tudi mladih in elegantnih plesalk jako lep izbor, no, tudi neutrudljivih plesalcev ni nedostajalo. — Izmej akad. društev je bila zastopana «Sava», «Slovenija», «Triglav», «Tatran», in «Zastava». —

Novomeški akademiki mogó biti na morališki vspeh svojega truda povsem ponosni, tako da izrazim gotovo željo vseh prisotnikov: Do svidenja čez leto dnij!

Fran Kosec.

Listek.

Gledališka pisma III. V drugič smo nastopili v novo gledališče pod slovensko zastavo, stopili sijajno. Uže početek, s katerim je uvelo dramatiško društvo novo sezono, oživotvorjenje moderne «dramatiške šole» s poučevanjem izvrstnih močij, kot so gg. Hubad, Gerbic, Bele, Šubic, Inemann in Freudenreich, nam je dajalo porok za napredovanje tega potrebnega narodnega izobrazila. Še boljši utis pa je napravilo angažovanje mnogih novih šol, kakoršni so Snemanovi, Aničevi, Towarickovi. Teško smo uže pričakovali početka in nestrpnost se nas je polastila, ko smo opažali, da nekateri člani opernega osebja v koncertnem obsegu ne zadoščajo za vsem.

No, pri igri Ludovik XI. in Materin blagoslov sta nas zadovoljili prav zelo, kajti na novih močeh opazili smo neko rutino, katero smo pri našem osebju doslej toliko pogrešali, takisto pa smo uvideli, da so se naši stari znanci prav pobrinili, da se približajo po možnosti svojemu cilju. Danilo, Perdan in Podgrajski so se dobro popravili (da bi le tudi ostali v tem tiru), gospica Slavčeva pa nas je uprav blagodejno presenetila z istinitostjo svoje igre. Tudi novopridobljena doslejšna igralka na nemških odrih gospica Nigrinova III. je svojo ulogo vestno dopolnila.

Avspicije za umetniški povzlet letošnje sezone so dobre in vidi se nam, da se bo drama v režiji gg. Freudenreicha in Inemana na isto stopnjo, katera jej je bila uže prav krvavo potrebna. Da bo opera v režiji Nolijevi ostala na svojem mestu, nam jamči pač uže intendantca gg. Plantan, Bele in Hubad. Sosebno nas je napolnilo z zadovoljstvom vspevanje vojaške gledališke godbe.

Kar se tiče gmotne strani letošnjega podjetja nismo povsem poučeni. Vender menimo, da bode novo «gledališko društvo» svojo dolžnost storilo v vsakem slučaju. Predstave so se letos pomnožile na 12 v mesecu, vender je abonement pri kupljenih ložah pal za 8% ali dobrih 500 gld. pri slovenskih predstavah in smo opažali pri prvih dveh predstavah, da lože niso bile tako zasedene, kakor bi bile mogle in morale biti; parter in galerija sta se pa prav dobro ponesla. — Nemcem seveda se godi še slabše; dasi se je skrčilo število njihovih predstav le za $\frac{1}{10}$, padla je cena njihovih lož za 55%, od gld. 10.000 na slabih 5 tisočakov. To je pač najboljši dokaz, da se je nemštvo preživelo, da hira, gine, mre . . . Kljub temu nismo povsem zadovoljni z vspehom letošnjega abonementa v svoji domači strani in opozarjati je, da je uprav letos potreba slovenskemu gledališču polnih

«izprodanih lož.» Govori se namreč po nekodí, da so stroški za gledišče — kakor sicer umevno — narastli precej. Na drugi strani pa je gledišče majhno, manjka mu seosebno galerije — zato se le s teška splačujejo predstave v njem, ker režija stane 120—150 gld., mej tem ko razprodano gledišče donáša stoprv celih 300 gld.

Slabega gmotnega položenja nečemo proricati, niti napovedati kake krize — ker je vsaka taka bojazen menda neopravičena: a da se vsakim takim govoricam v okom pride, priporočamo vsem rodoljubom v prvi vrsti pa še onim, ki raznašajo take vesti, da po možnosti agitujejo za številni obisk gledališč. Toliko za danes v presojo! Da se vidimo!

Severus.

Slovanska knjižnica. Ravnokar je izišel 26. snopič te knjižice, ki zaključuje prvi letnik. Uže v 22. snopiči piše izdajatelj, da vseh naročnikov ni toliko, da bi mogel zmagovati vsaj navadne stroške, da ima uže do 250 gld. primanjkljeja ter je žrtvovan vrhu tega povsem brezplačno ves trud za uredništvo, upravníštvo in odpravništvo. Danes pa čítamo v «Edinosti», da ima to velevažno književno podjetje uže 500 gld. izgube ter da ima še za 700 gld. neprodanih zvezkov! — Zabolelo nas je to poročilo, ker nam je dokaz, da bo i ta «knjižnica» imela usodo vseh prejšnjih! Zares žalostno! — Zastonj je bila torej vsa izdajatelja požrtvovalnost, zastonj vse priporočevanje po sloven. časnikih, — še bankerot mu grozi! — Res je, da imamo Slovenci neznosno veliko davka, a res je tudi, da plačujejo ta davek le vedno isti, dočim je še mnogo Slovencev, ki znajo pač govoriti o «narodnem davku», a njihova listnica ga ne pozna. Potem pa se še čudijo, ako niso rezultati taki, kakoršni bi mogli in morali biti! Sramota čez nje! —

Svojo časnikarsko dolžnost izpolnujemo z resničnim navdušenjem, ako še jedenkrat vse svoje naročnike, vse sloven. dijaštvo resno pozivljamo: storite i Vi vse, da rešite slovansko knjižnico! Naročite jo za svoje sestre, stariše, znance prilikom godov i. t. d., zastavite ves svoj upliv, da se naroče domača društva, zabavni lokali i. t. d., agituje, saj v dijaštvu tiči velikanska agitatorična moč! — V letošnjem tečaju priobčenih je 15 čeških, 4 srbske, 3 poljske, 6 ruskih, 3 hrvatske, 3 lužiške, 2 slovaške povesti in dve slovenski (Odiseja in Pravljice). Koliko gradiva za 2 gld. 40 kr.

«Samo do 50. snopiča» — piše g. Andrej Gabršček — «bomo še vstrajali. Ako bo do tedaj še vedno denarna izguba, prenehamo z izdajanjem, če tudi sè s težkim srcem ločimo od podjetja, katero smo pričeli z nekim oduševljenjem.» — Torej: caveatis amici!

† **Prof. Adolf Exner**, rojen v Pragi l. 1842, je umrl v zadnjem tednu pretečenega meseca za mrtvoudom, ki ga je zadel hitečega v Kufsteinu na kolodvor. Kot strankar nemški-liberalec je tudi v pravu večkrat razglašal načela, katera so služila njegovej stranki. Znan je njegov izrek, da narodnost nima nikakih pravic in da pravno niti ne obstoje, marveč, da obstoječ iz posameznih oseb, razkrajja se zopet v iste. Da je ta svoja načela uporabljal prav pridno pri državnem sodišči, čegar najuplívnejši član je bil, razumno je po sebi. Kot levičar postal je tudi član gospodske zbornice. Vzgojen v skrajno nemškem duhu, kazal je svoje nazore seosebno proti slovanskim dijakom, katere je prav rad cepati pustil. Mej dijaki v pravem po-

menu besede ni bil priljubljen, dasi je z blestečo svojo zgovornostjo privabil vedno dosta slušateljev v svojo dvorano. Kako je padal njegov upliv na dijake, kaže najbolj, da je v bolniškem društvu kot odbornik vsled agitacije združenih Slovencev in krščansko-socialnih Nemcev vlni propal.

Kot rektor pa je visoko razvil zastavo vseučiliške svobode in sosebno še ono pravne fakulte. Pričenši s svojim nastopnim govorom «o političkem stoletji» do onega trenutka, ko je odpstopil, ni odnehal niti za korak niti proti vsegamogočnemu baronu Gauču, katerega je sovražil do dna duše. Njegovemu uplivu se tudi pripisuje, da je senat odklonil nalog policije, da bi postopal proti udeležnikom «II. slov. shoda napred. dijaštva.» Jednak predlog je, kakor znano, praška fakulta vsprejela.

Kok učenjak bil je mož hitre razsodnosti, mojster krasnega sloga in najboljši govornik na vseučilišči pa še daleč izven njega. Z živo besedo in točnimi izgledi te je primoral, da si ga občudoval. Pravnik prve vrste je po dveletni docenturi vsprejel l. 1870 profesuro na vseučilišči v Curihu. Kmalu poslej pa se je vrnil, ko je zaslovelo v širnih krogih njegovo ime, na Dunaj za letno plačo 10.000 gld. Njegova najznamenitejša dela so: Nauk o pridobitvi pravic potom tradicije po avstr. in obč. pravo, 1867; kritika o pojmu zastavne pravice, 1873 in Avstrijsko hipotečno pravo 1876—81.

Pridobivši si veliko premoženje prepotoval je Francijo, Anglijo, Egipt, Macedonijo, Arbanijo, Levanto, Grško in Italijo.

Herman Helmholtz, slavni fizik, je umrl 9. sep. Rojen je bil 31. avg. 1821. l.; iz vojaškega zdravnika postal je 1848. l. profesor anatomije na umetnijske akademiji berolinski, 1849. profesor fiziologije v Koenigsbergu, 1855. v Brnu, 1858. v Heidelbergu, od 1871. profesor fizike v Berlinu. Zlasti v nauku o akustiki imamo od njega mnogotere iznajdbe.

Henrik Brugsch-paša je umrl 9. sep. Porojen v Berlinu 18. februarija 1827. l. kot podčastniški sin, postal je profesor v Goetingenu, potem pa je vstopil v egiptovsko službo; bil je znan potovalec in raziskalec ter izboren poznavatelj Egipta.

Kneginja Marcela Radcivilova je umrla v Varšavi stara 67 let. Bila je najnadarjenejša učenka slavnega Chopina, katerega je dal njen oče na lastne stroške izobraziti v glasbi.

Blodekovo opero «V vodnjaku» so uprizorili v nemškem jeziku v gledališči ob Dunajčici. Vsi dunajski listi izrekli so se v svojih kritikah jako povoljno o glasbi češkega umetnika. Opera, ki je tudi Ljubljancanom dobro znana, predstavljala se je v zvezi z dvema operetama manje vrednosti ter radi tega ni tako uspeła, kot bi bila zaslužila.

Novе pjesme. Spj. Dr. A. Tresić Pavičić. Cena 1 fr. — Ravnokar je izišla v samozaložbi pesnikov navedena zbirka pesnij s ponosnim gaslom «Non ego ventosae plebis suffragia venor». (Ne iščem hvale neznačajne druhali.) Mladi pesnik je izdal pred tremi leti zbirko «Zvoki od Adrije», ki so v hrvat. literaturi radi novih oblik, novih motivov in v hrvaščino uvedeni klasiških ritem uprav znameniti; nato je priredil z dovršenimi predstavami «Antologijo» romanskih pesnikov ter spisal krasno žaloigro «Ljudexit Posavski». Nadebudni in jako plodoviti pesnik, pred tremi

leti član akad. društva »Zvonimir« je dunajskim Slovincem osebno znan, zato pa njegovo zbirko še posebno priporočamo.

Slavni Goldoni, ki je zamrl l. 1793, prepotoval je v svojih boljših letih tudi Kranjsko, katero prav lepo omenja o znanih memoarih. Letnik 1873 časopisa »Chronik der Zeit«, str. 510, omenja mej raznovrstnostimi spomini zanimivo črtico za običaje naših Vipavcev ob nazdravljanji z vinom.

Ta običaj opisuje tako-le:

«Pred vsakim gostom je stala mogočna čaša, sestojeca iz različnih bolj in bolj se zmanjšujočih krogelj. Te so bile po ceveh ločene in so se skončale v odprtino, katero si lahko utaknil v usta. Če si to storil z napolnjeno čašo in si jo polagoma dvignil, je povzročilo vino, preko cevij in krogelj tekoče harmoničen glas. Ker je imel vsak navzočih svojo čašo, se je čulo mnogo glasov, ki so tvorili kar celi koncert.

Listnica uredništva in upravnštva.

Vse gg. naročnike, ki so še na dolgu z naročnino, opominjamo, da se spomnijo prej ko mogoče svoje dolžnosti; menimo, da imamo opraviti z omikanimi ljudmi. Če vse to ne bo nič pomagalo, porabimo tudi bolj korenita sredstva.

Errata corrige:

Stran	201	v.	14	od	zgoraj	beri	z	vami	nam.	z	nami;
»	»	»	12	»	spodaj	»	»	»Vsako	»	V	sako;
»	202	»	3	»	»	»	»	katerim	»	katerimi;	
»	203	»	4	»	zgoraj	»	»	dosledno	»	doslednjo;	
»	»	»	14	»	spodaj	»	»	nagona	»	nazora;	
»	»	»	4	»	»	»	»	se	»	si;	
»	204	»	2	»	zgoraj	»	»	če	»	se;	
»	»	»	12	»	»	»	»	nevaren za	»	nevaren, za	

— »VESNA« izhaja 20. v meseci na 24 stranh ter stane za vse leto 2 gl.
Rokopise, dopise in naročnino sprejema uredništvo in upravništvo na Dunaji: Wien,
VIII., Lange Gasse. 48.

Odgovorni urednik dr. Fr. Tomišček. — Zalagajo »Vesnani« na Dunaji.
Tiska Dragotin Hribar v Celji.